

N:o 19.

Ank. till Riksd. Kansli den 9 Mars 1877, kl. 1 e. m.

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 7, angående teckningsundervisningen samt teckningslärares ställning och lönevillkor vid elementarläroverken.

I motion N:o 134 har Grefve *E. Sparre* inom Andra Kammarerna på anförda skäl hemställt, »det Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande teckningsundervisningens och dess lärares ställning vid våra elementarläroverk och i nåder vidtaga erforderliga åtgärder för beredandet af ett mera praktiskt anordnande af nämnda undervisning samt förmånligare och i jämförelse med andra lärare rättvisare lönevillkor för lärare i teckning.»

Undervisningen i teckning vid elementarläroverken är genom Kongl. Maj:ts nådiga cirkulär den 19 Juni 1866 ordnad i sammanhang med ordnandet af undervisningen i musik och gymnastik. Teckningsundervisningen, obligatorisk för elementarläroverkets lägre klasser samt för hela reallinien, men ingående såsom frivilligt öfningsämne på den klassiska linien, omfattar dels frihandsteckning dels teckning med tillhjälp af instrument. Den förra, indelad i tre kurser och bestående i öfningar, som ständigt ledas af läraren, utgår från de allra enklaste element, fortsätts

efter bestämd plan och afser att på sitt afslutningsstadium hafva i sin mån bidragit till grundläggande af den allmänbildning, elementarläroverket har till uppgift att meddela. Vid afgången från elementarläroverkets reallinie skall lärjungen hafva vunnit nödig färdighet »i teckning af vexter, djur och menniskor samt landskap, med och utan skuggläggning, efter förläggsplanscher och gipsmodeller» samt kommit till insigt i perspektivlärans första grunder (jmför Kongl. cirkulär den 19 Juni 1866 § 5). Till detta stadium af utbildning i det i fråga varande ämnet skall lärjungen föras hufvudsakligen genom öfning, vunnen under lärarens ögon. Häraf framgår tydligt, att planen för ämnets meddelning är allt igenom praktiskt anordnad, änskönt vederbörligt afseende tillika är fästadt derpå, att den utveckling, lärjungen vid elementarläroverket har att eftersträfvä, icke afser hans speciela utbildning till konstnär eller tekniker, utan skall i noga afpassadt sammanhang med öfriga i elementarundervisningen ingående ämnen grundlägga hans allmänna medborgerliga bildning. Derföre föreskrifver också ofvan nämnda Kongl. cirkulär, att vederbörande lärare bör vid teckningsöfningarne städse gifva lämpliga och tydliga förklaringar angående de ämnen, som meddelas, så att undervisningen ej medförer en *blott* »mekanisk färdighet, utan äfven öfvar uppfattningen, utbildar skönhetssinnet och bibringar en lefvande insigt i sjelfva grunderna för den föresatta uppgiftens behandling» (Kongl. cirkulär den 19 Juni 1866 § 9).

Så vidt sålunda motionärens fordran på vidtagande af »åtgärder för beredande af ett mera praktiskt anordnande» af teckningsundervisningen vid elementarläroverken afser förändrad lagstiftning eller annorlunda reglementerad planläggning för denna undervisnings meddelande, kan Utskottet för sin del ej finna några sådana åtgärder erforderliga. Denna undervisning är, såsom ofvan blifvit visadt, helt och hållet praktisk på sätt som öfverensstämmer med elementarläroverkets uppgift. Beträffande den grad af färdighet, hvartill lärjungen enligt stadgandena i nämnda Kongl. cirkulär bör vid afgången från skolan hafva hunnit, synes icke heller någon anmärkning skäligen kunna göras. De hos oss gällande stadgandena afse på skolans slutstadium en högre grad af utveckling än motsvarande stadganden i våra grannländers skollagstiftning fordra. Följaktligen kan Utskottet icke i sådant afseende förorda hvad motionären yrkat.

Beträffande teckningslärarens ställning vid elementarläroverket är denna att jmföra med lärarnes i musik och gymnastik. Dessa tre ämnen betecknas med det gemensamma namnet öfningsämnen eller öfningar.

Till skilnad från dem kallas de öfriga ämnena läroämnen (jempförl elementarlärooverksstadgan §§ 9, 10). Mellan dessa två slag af undervisningsämnen eger vid elementarläroverket det förhållande rum, att föreskrift finnes (stadgan § 49) derom, att betyg öfver flit och insigter i läroämnen skall lärjungen terminligen meddelas, medan i afseende å öfningsämnen ingen sådan föreskrift uttryckligen gifves. Häraf följer, att, om en lärjunge är underhållig i något öfningsämne, sådant ej lägger hinder i vägen för hans uppflyttning till högre klass eller afdelning, äfvensom att han vid afgang från läroverket ej undfår afgangsbetyg i öfningsämne, och att vid mogenhetspröfningen intet afseende göres å den ståndpunkt af gjorda framsteg, han intager i fråga om dessa ämnen. Vill man anse, att den lärare, som har att gifva lärjungen afgörande betyg öfver flit och framsteg i det ämne, hvori han undervisas, måste i disciplinariskt eller annat afseende mer hafva makt öfver sin lärjunge än den, som icke eger att sådant betyg afgifva, är sålunda öfningslärarens ställning vid elementarläroverket en jempörlsevis mindre förmånlig. Teckningsläraren delar beskaffenheten af denna ställning med de öfrige öfningslärarne. Många förhållanden synas emellertid hafva vållat, att fråga om ändring härutinnan icke af sig sjelf uppstått och icke heller af omständigheterna påkallats. Motionären synes också icke vilja yrka någon ändring af hvad härutinnan eger rum. Hvad motionären benämner teckningslärarens ställning torde alltså böra fattas i en annan mening. Då nuvarande lärooverksstadga bestämmer för lektor, hvilken icke är domkapitelsledamot, såsom medium af obligatorisk undervisningstid 21 timmar i veckan, och för adjunkt eller kollega tretio timmar, bestämmer hon för teckningsläraren femton timmar (1 i hvardera af de tre första klasserna, 2 i fjerde, 2 i femte, 4 i hvardera af sjette och sjunde klasserna). Härtill kommer på grund af Kongl. cirkuläret den 19 Juni 1866 en till två timmars undervisning för femte, sjette och sjunde klasserna på reallinien i teckning med tillhjälp af instrument, samt undervisning med dem å den klassiska linien, hvilka åstunda öfning i teckning, under så många timmar i veckan, som omständigheterna kräfva. För undervisarne i läroämnen är sålunda ett bestämdt antal obligatoriska undervisningstimmar utsatt, för undervisarne i öfningsämnen åter och således just i teckningsämnet ett temligen obegränsadt antal anvisadt. Hvad derföre vidkommer det värde, elementarläroverket sätter på teckningslärarens arbete, yrkar motionären för honom »förlmånligare och i jempörlse med andra lärare rättvisare lönevillkor.» Beträffande denna sak torde följande vara att erinra. På grund af Rikets

Ständers vid 1857—1858 års riksdag fattade beslut bestämde Kongl. Maj:t i nådigt cirkulär den 20 Mars 1858 öfningslärares aflöning vid de fullständiga elementarläroverken till lika belopp för alla eller 500 Riksdaler riksmünt årligen för hvar och en, »att höjas efter fem års väl vitsordad tjänstgöring till 750 Riksdaler och efter tio års sådan tjänstgöring till 1,000 Riksdaler.» I Kongl. cirkuläret den 11 December 1863 bestämdes på grund af Rikets Ständers beslut aflöningen åt gymnastiklärare »med afseende å införandet af vapenöfning vid skolorna samt den ökade utsträckning i öfrigt, som kroppsöfningarne derstädes komma att erhålla» vid de fullständiga elementarläroverken till 800 Riksdaler riksmünt årligen och vid de endast på reallinien fullständiga till 600, med tillägg efter tio års väl vitsordad tjänstgöring för den förra af 400 samt för den senare 300 Riksdaler riksmünt. Aflöningen för lärarne i musik och teckning förblef oförändrad. Redan genom Kongl. brefvet den 8 Mars 1861 hade aflöningen för ifrågavarande lärare vid de lägre läroverken blifvit i proportion härefter bestämd. Vid de endast på reallinien fullständiga läroverken var aflöningen för läraren i teckning, lika som äfven för den i musik, faststeld till 400 Riksdaler, att efter fem år höjas till 600 samt efter tio år till 800. Riksdagen höjde dock år 1873 aflöningen för öfningslärares vid dessa läroverk till samma belopp, som lärarne vid de fullständiga läroverken redan åtnjöto.

Under ofvan anförda förhållanden bestämdes genom 1874 års Riksdags beslut staten för öfningslärares sålunda:

Lärare i gymnastik vid fullständiga elementarläroverk	1,000 kr.
samt efter fem år	1,250 »
och efter tio år	1,500 »
d:o i musik	750, 1,000, 1,250 »
d:o i teckning	750, 1,000, 1,250 »
vid femklassiga läroverk:	
lärare i gymnastik	600 »
d:o i musik och teckning	450 »
vid treklassiga:	
öfningslärare	300 »

Utskottet eger icke att på grund af den afgifna motionen fästa sig vid någon annan aflöningspost än den för läraren i teckning bestämda. Jemför man emellertid denne lärares lönevilkor i det hela med gymnastiklärarens vid det högre elementarläroverket, visar det sig, att den se-

nare utöfver den ofvan angifna aflöningen kan för utsträckt militärundervisning erhålla ett årligt arfvode, varierande mellan 100 och 250 kronor, samt enligt Kongl. cirkuläret den 11 December 1863 vid läroverk, der lärjungeantalet öfverstiger 200, ett »extra gymnastiklärarearfvode», vexlande från 200 till 600 kronor. Jemför man honom åter med andre lärare, med adjunkten eller kollegan, möter den olikhet dem emellan, att den senare har fyra särskilda löneförhöjningsgrader, hvarigenom efter tjuguar hans lön stigit från 1,500 till 3,500 kronor, medan den förre endast har två löneförhöjningar att motse, en efter fem, den andra efter tio år. Vidare om man såsom norm för teckningsundervisningen vid de femklassiga elementarläroverken på grund af gällande föreskrifter antager sju till åtta undervisningstimmar i veckan blifver aflöningen för denne lärare i proportion fullt lika stor med den aflöning, som är bestämd för adjunkten eller kollegan. Sammalunda skulle förhållandet vara vid de högre elementarläroverken, om maximiantalet af undervisningstimmar för teckningsläraren der vore femton eller högst sexton. Men nu är detta antal, såsom ofvan blifvit visadt, temligen obegränsadt. Under läsåret 1875—1876 har detta antal af undervisningstimmar med samma aflöning vexlat från nio (Umeå, Luleå) till tjugutre (Kalmar), ja, ända till tjugusex (Jönköping). Vid sådant förhållande kan det ej anses vara rätt, om samma slags och med samma aflöning doterade lärare åläggas att vid det ena läroverket undervisa nio timmar i veckan, vid det andra ända till tjugusex. Hvad som i Utskottets tanke härvid vore af nöden att fastställa, det vore:

1:o) ett maximiantal af obligatoriska undervisningstimmar med en aflöning stäld i rättvist förhållande till öfrige lärares vid läroverket;

2:o) en bestämmelse, att, om för ett visst läroverk de vid det läroverket rådande förhållandena nödvändiggjorde ett antal undervisningstimmar i teckning gående utöfver det normala, teckningsläraren vore skyldig att undervisningen i sitt ämne bestrida äfven för detta ökade antal timmar, men mot ersättning, beräknad i proportion till den å stat bestämda aflöningen för det normala antalet af undervisningstimmar i veckan.

På grund af hvad här ofvan blifvit anfördt vill Utskottet på så sätt tillstyrka bifall till motionärens yrkande, att Utskottet hemställer,

det Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes, beträffande tecknings-

lärarnes vid elementarläroverken ställning och löneförhållanden, vidtagna erforderliga åtgärder för beredande åt desse lärare af förmånligare och i jmförelse med andre vid elementarläroverket anstälde lärare rättvisare lönevilkor.

Stockholm den 8 Mars 1877.

På Utskottets vägnar:

C. V. LINDER.
